

ОРИГИНАЛНИ НАУЧНИ РАД

УДК: 821.111(73).09 Легвин У

Мирјана М. Вучковић*

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

СУСРЕТ СА ДРУГИМ У НОВЕЛИ *СВЕТ СЕ КАЖЕ ШУМА УРСУЛЕ ЛЕ ГВИН*

Апстракт: У овом раду покушаћемо да повежемо научну фантастику са постколонијалним студијама на примеру дела Урсуле Ле Гвин *Свет се каже шума*. Радња се одвија на планети коју је Земља колонизовала и веома сурово се опходи према домородачком становништву које користи као робље и њеним природним ресурсима које експлоатише до крајњих граница. На основу ауторкиних описа ликова, начина живота и природе на овој планети и комуникације међу главним јунацима покушаћемо да анализирамо како они доживљавају сусрет са физичком и културном различитошћу, са Другим, као и да утврдимо какву врсту делања ауторка предлаже како би се ове велике разлике премостиле. Сусрет са другачијом културом/светом требало би да нам помогне да боље и сагледамо друштво у коме живимо и да објективније размишљамо о његовим врлинама и манама.

Кључне речи: научна фантастика, колонијализам, Други, Другост, насиље, животна средина

*mirjana.m.vuckovic@gmail.com

НАУЧНА ФАНТАСТИКА, КОЛОНИЈАЛИЗАМ И ПОЈАМ ДРУГОГ

Научна фантастика се у нашој средини дуго сматрала за литературу другог реда, те је стога била предмет малог броја истраживања, а самим тим, и радова који се баве књижевношћу и културом. У последње време ситуација се полако мења, и истраживачи почињу да укључују и овај жанр у своја истраживања, те бирају писце научне фантастике за тему својих радова и докторских теза. Теоретичари који се баве научном фантастиком, како на нашим просторима тако и у иностранству, дела Урсуле Ле Гвин увек наводе као пример квалитетне научне фантастике, а самим тим и књижевности која заслужује да буде предмет истраживања.

Научнофантастична дела Урсуле Ле Гвин говоре о покушају удаљених планета да се уједине у Екумен¹ или Лигу светова, и називају се делима Хаинског циклуса. Хаинци су најстарија раса у космосу, која је давно населила многе светове који су били погодни за живот, тако да сви становници овог свемира потичу од истих предака, са истог еволуционог стабла (Живковић, 1987: 16). Они су се развијали у различитим правцима хиљадама година на различитим, удаљеним планетама, а ауторка се у наведеном циклусу бави њиховим сусретима и међусобним односима. Приче и романи се заснивају на мотивима путовања и првог контакта (Живковић, 1987: 15) између ових културно и биолошки различитих раса, а баве се управо једном од најважнијих тема научне фантастике – превазилажењем граница између различитих култура и светова, како оних условљених културом, психичким или физичким одликама људских бића, тако и оних, посебно карактеристичних за овај жанр, разлика између људског и нељудског (Гавриловић, 2008: 102), између човека и ванземаљца. У овом раду покушаћемо да повежемо појам Другости који је карактеристичан за постколонијалне студије са научном фантастиком на примеру новеле *Свет се каже шума* Урсуле Ле Гвин.

Постколонијалне студије су област која се развија од осамдесетих година двадесетог века, како на универзитетима на Западу тако и у бившим колонијама. Код Ешкрофта стоји да ова област представља „[...] низ ставова који се могу изнети о колонијама и њиховим народима, о колонијалним силама, као и о

¹ Од старогрчког израза *οἰκουμένη* – читав познати насељени свет, свет у коме се може живети

њиховим међусобним односима” (Ashcroft et al., 1998: 42). Ради се о интердисциплинарним студијама „које су фокусиране на бављење прошлошћу империја, различитим варијететима колонијализма унутар империјалних оквира, као и везама између империјалне прошлости и садашњости” (Ћирјаковић, 2011: 7). Ћирјаковић наводи да се постколонијалне студије ослањају на различите научне дисциплине и користе њихове теоријске перспективе. У питању су, на пример, „[...] феминизам, постструктурализам, психоанализа, студије културе, историја [...]” (Ћирјаковић, 2011: 7). Код Јелене Ђорђевић стоји да су постколонијалне студије „[...] најснажнији импулс имале у области теорије и критике књижевности, али као метод дискурзивне анализе, постале су саставни део антропологије, историје и, посебно, студија културе” (Ђорђевић, 2008: 31). Према Јангу, анализа књижевних текстова који се баве овом тематиком може послужити бољем разумевању идеологије колонијализма (Young, 1995: 151).

Везу између колонијализма и научне фантастике, пошто се у овом жанру често ради о освајању нових територија, учило је више аутора из области антропологије, књижевности, психологије. Предраг Крстић каже да се колонијални дискурс може препознати још у делу Лукијана из Самосате *Истинита историја*, а да у савременој научнофантастичној књижевности постоје два основна начина на који се третира контакт са бићима са других планета: „[...] бива се колонизован или се колонизује” (Ковачевић и Гавриловић, 2013: 171), а ванземаљце треба покорити и натерати их да извршавају наређења Земљана (Grewell, 2001: 34). Према Џону Ридеру управо је ишчезавање непознатих територија са мапе наше планете допринело је томе да се у књижевности јаве идеје о путовању у свемир или испод земљине површине (Rieder, 2008: 4). Путник се сусреће са различитошћу, са људима који су толико другачији од њега као да потичу са друге планете, са Другима, а сусрет са другачијом културом/светом требало би да нам помогне да боље сагледамо друштво у коме живимо (Rieder, 2008: 35). У есеју Грега Грула стоји да циљ свемирских путовања у научној фантастици није само у томе да се открију нови светови, већ и да се они учртају на мапу, као и да се опишу ресурси и створења са других светова, како бисмо са њима могли да тргујемо, или да заузмемо њихову територију, а да туђинске врсте не само упознамо, већ и да их научимо послушности (Grewell, 2001: 34). Када се светови опишу, учртају на наше мапе и именују, то значи да их познајемо и да, самим тим, њима управљамо (Ashcroft et al., 1998: 241).

Појам Другог датира из давних времена и може се наћи још у Платоновом дијалогу Софиста, у коме се разговара о појмовима бића и небића - Себе и Другог. Платон у овом дијалогу каже да човека именујемо „[...] називајући га са много имена, [наводећи његове] боје, стас, величине, мане” (Платон: 258), и да онај ко је

другачији од нас због својих различитости није човек као ми: „Будући да је друго него биће, посве је јасно и нужно да је небиће” закључује Парменид који води овај дијалог (Платон: 269). Из овог примера можемо видети да су још стари филозофи размишљали о теми различитости, и о томе шта је то што некога одређује као припадника људског рода.

Расе су током колонијалног доба посматране и доживљаване као производ биолошке хијерархије, пошто се боја коже није мењала када би припадници одређене расе доспели на територију оних других (Loomba, 1998: 6), а основна разлика правила се у подели на цивилизована и нецивилизована друштва. Лумба сматра да се дефиниција цивилизованости и дивљаштва заснива на инсистирању на непомирљивим разликама између „црног” и „белог” и тиме између Себе и Другог (Loomba, 1998: 57). Цветан Тодоров каже: „Нико није други сам по себи; он је то само зато што није ја”, (Тодоров, 1994: 257) и он верује да је код свих припадника људског рода присутно „неоправдано настојање да се вредности својствене друштву којем припадамо издигну на ниво универзалних вредности” (Тодоров, 1994: 19), те је у контексту постколонијалних студија било је неопходно установити бинарну опозиције између „цивилизованог” и „дивљег” (Ashcroft et al., 1998: 36). Други представља отелотворење прошлости, он је припадник племена, дивљак, варварин (Rieder, 2008: 30). Колонизовани „дивљак” је тако постао Други у односу на колонизатора. Ешкрофт објашњава да „други” писан малим словом означава колонизованог који је попут детета које себе гледа у огледалу. Други писан великим словом означава колонизатора у чијем погледу колонизовани постоји, јер је „прва жеља субјекта да постоји у погледу Другог”, то јест колонизовани постоји само у погледу колонизатора (Ashcroft et al., 1998: 170-171). Из тог разлога смо одлучили да у нашем раду Други пишемо великим словом како бисмо нагласили различитост између две категорије/ врсте/ расе, осим у случају цитирања када је аутор овај појам писао малим словом.

У својој тези посвећеној анализи Другости у енглеској књижевности, Ивана Тодоровић каже: „Прегледом опсежне литературе запазили смо да је појам другости врло заступљен у психоаналитичкој, постколонијалној и савременој политичкој теорији, али да је сразмерно мало пажње посвећено испитивању начина на које је он инкорпориран у књижевност.” (Тодоровић, 2013: 15). Ово такође важи и за област научнофантастичне књижевности, пошто ванземаљац, туђин који се појављује у делима овог жанра, може да представља Другог у сваком смислу: као припадника друге врсте, расе, националности, другог пола или

другачијег сексуалног идентитета, јер се, како наводи Предраг Крстић, „[...] земне рецепције другог само [...] пресељавају на васељенски ниво” (у Ковачевић и Гавриловић, 2013: 167²). И тог Другог кога срећемо на другој планети доживљавамо као „[...] гротескну пародију људске врсте” (Rieder, 2008: 30), а „[...] једине, практично неизбрисиве разлике [...] су оне физичке: разлике међу расама и разлике међу половима” (Тодоров, 1994: 103). Тодоров такође каже да се „[...] расе заправо поистовeћују са животињским врстама, односно проблем се поставља тако, као да између двеју раса постоји исто толико велико растојање колико постоји између коња и магарца” (Тодоров, 1994: 100). Физичке разлике морају постојати како би нагласиле различитост њихових тела од тела освајача, како бисмо могли да „[...] разликујемо ‚Нас’ од ‚Њих’”. Управо зато сусрети људских бића са ванземаљцима у суштини представљају „реконструкцију сусрета колонизатора и колонизованог” (Gay Pearson, 2007: 183).

Цисери каже да су ванземаљци неопходни у научној фантастици, пошто је људска раса сама, једина која постоји. Ванземаљци у научној фантастици су настали као резултат трансформисања чудовишта и натприродних бића, која су у књижевности представљала Другог у културолошком смислу (Csicsery, 2007: 5–6). Ванземаљац ће најчешће наликовати на неку животињу, али он не може бити „[...] потпуно другачији од човека, због тога што је значајно другачији. [...] Он мора имати ум, јер уколико га нема, немамо га ни ми” (Csicsery, 2007: 9). Сувин сматра да „[в]анземаљци – били они становници утопије, чудовишта или једноставно странци који изгледају другачије – представљају огледало човека,” баш као што је другачија описана земља/ планета огледало света у коме писац научне фантастике живи. Оно што он наглашава као веома важно је то да овде није у питању огледало које једноставно приказује одраз, оно такође трансформише онога ко у њега гледа (Сувин, 1972: 374). Урсула Ле Гвин и сама се позабавила питањем Другог у америчкој научној фантастици у чланку из 1975. године. Она уочава да се највећи део америчке научне фантастике заснива на освајању територија, да се задржала хијерархија надређених и потчињених, „[...] са богатим, амбициозним, агресивним мушкарцима на врху, потом следи велика празнина, а затим су на дну сиромашни, необразовани, безлична маса, као и све жене” (Le Guin, 1975: 3–4) и предлаже да се писци позабаве и другачијим концептима будућности, попут слободе, једнакости и братства, и управо овакав приступ можемо наћи у њеним научнофантастичним делима.

² Крстић, Предраг „Ентерпрајз са неограниченом одговорношћу”, *Етноантрополошки проблеми, год. 7, св. 4, 2012, стр. 957-978*

АНАЛИЗА ДЕЛА *СВЕТ СЕ КАЖЕ ШУМА*

Новела *Свет се каже шума*, која важи за најнасилније дело Урсуле Ле Гвин, објављена је 1972. године и ауторка је за њу исте године добила награду Хјуго. Урсула Ле Гвин је живела у Енглеској у време док ју је писала, и сматра се да је ова новела настала као реакција на рат у Вијетнаму. За Џејмисона ово дело представља једну од најзначајнијих осуда рата у Вијетнаму у научнофантастичној књижевности, али кривицу због насиља оно не ограничава на нападача, већ је проширује и на ослободилачке покрете (Jameson, 1975: 9).

Прича је смештена у Хаински свемир, и ово је, према Елизабет Каминз, једно од мрачнијих поглавља историје Хаинског свемира, у коме контакт са новом планетом доводи до рата (Cummins, 1993: 87). У овом делу неагресивно становништво планете, које живи у складу са природом и окружењем експлоатише колонијална сила, што, према Портеру, подсећа на период кад су Европљани насељавали Америку, Африку и Азију (Porter, 1975: 4). Прича се одвија на планети Атхсхе, а сама ауторка нам саопштава основну разлику између њених становника и дошљака: „[...] Атхсхе, што је значило у исти мах и Шума и Свет. Тако је и земља, Тера [...] означавала истовремено и тле и планету.[...] Земаљски човек био је иловача, црвена прашина. Атхсхеански човек био је грана и корен. Они нису клесали своје фигуре у камену, већ су их резбарили у дрвету” (Легвин, 1980: 59).

У овој причи постоје три главна лика: војник капетан Дејвидсон, антрополог и научник Љубов и Селвер, припадник домородаца који предводи побуну. Причу сазнајемо из угла све тројице, а у сваком поглављу наратор се мења. Елизабет Каминз сматра да овакво приповедање наглашава усамљеност, изолацију сва три главна лика (Cumminz, 1993: 90).

Капетан Дејвидсон је је испуњен мржњом према свему што је другачије и сматра да су људи, што за њега значи искључиво људи са његове планете, најзначајнија бића у свемиру, и тиме оправдава експлоатисање било које другачије културе и животне средине (Cumminz, 1993: 92). По његовом мишљењу, сви који су другачији од њега и његове расе су инфериорни, они представљају одступање од идеалне норме и као такви су предодређени да буду потчињени и да се покоре припадницима његовог народа (Ashcroft, 1998: 209). Земља је по Дејвидсону укроћена планета а ова, коју Земљани називају Нови Тахити, то још није. На ову планету је стигао како би је покорио и укротио: „Јер овај свет, Нови Тахити, био је баш дословно, саздан за човека. [...] [У]право је то Дон Дејвидсон био, дубоко у свом бићу: укротитељ светова. Није спадао у разметљивце, али је

познавао своју меру. Напросто је тако био саздан. Знао је шта хоће и како да се домогне тога” (Легвин, 1980: 7–9).

Елизабет Каминз каже да он „свет посматра из перспективе „ми против њих”, и да је његов ум научен да мрзи све оно што је другачије (Cummins, 1993: 91), па он мрзи све почевши од жена, затим становнике ове планете које назива кричијима³, а налази мане и војницима који су дошли са њим али су другачијег порекла: „[...] педесет пет оданих људи, преосталих након реорганизације, представљали су углавном Евроафриканце, баш као што је и он био; постојало је још нешто Афро типова и Афроазијата, али ниједан чисти Азијата. Крв није вода, уосталом. Не може се бити прави човек, ако вам у венама не тече мало крви из Колевке Човека” (Легвин, 1980: 88–89), а такође каже и да неки људи, „[...] а нарочито азијатски и хинду типови, представљају, заправо, рођене издајнике. [...] Други људи су, напротив, рођени избавитељи” (Легвин, 1980: 52). Дејвидсон нема високо мишљење ни о интелектуалцима, већ сматра да су они бескорисни док мушкарци попут њега доприносе напретку. За научника Љубова каже: „Сва је прилика да је тип феминизиран, као и сви интелектуалци, па осећа одбојност према Дејвидсоновој мужевности” (Легвин, 1980: 15).

Што се тиче домородаца, капетан Дејвидсон верује да „[...] примитивне расе увек морају да уступе пред цивилизованим. Или да буду асимиловане. Али, до врага, ми не можемо асимиловати гомилу зелених мајмуна” (Легвин, 1980: 13–14), те овде видимо пример расизма који се потпуно поклапа са виђењем Цветана Тодорова: „[...] понашање, најчешће изражено кроз мржњу и презир према особама са јасно дефинисаним физичким карактеристикама које се разликују од наших” (Тодоров, 1994: 99) комбиновано са уверењем да је асимилација, као једна врста колонизације, неизбежна како би се освојени народ преобразио тако да буде што сличнији освајачу (Тодоров, 1994: 251).

Прича започиње његовим размишљањем о новом „товару жена” које повремено шаљу у ову искључиво мушку заједницу како би послужиле као „особље за рекреацију” мушкарцима који обављају тежак и одговоран посао: „[...] друга тура расплодних женки за колонију Нови Тахити, све редом здраве и једре, 212 грла прворазредне људске пасмине. Или бар готово прворазредне”, оне су, „[...] поворка од 212 облих, поваљивих, прсатих малих прилика...” које се, у његовим

³ Од енглеске речи *creature*, створење

мислима, њишу док ходају и изазовно му се осмехују (Легвин, 1980: 7, 8), и можемо да видимо да је његово мишљење о припадницама супротног пола веома слично његовом мишљењу о домаћем становништву – не посматра их као људска бића већ више као неку врсту животиња, мада није јасно ко се налази ниже на његовој лествици: „Не тражи смисао у поступцима жена и кричија... !” (Легвин, 1980: 13). Његова мржња према свему што је другачије од њега је непрестано присутна, и он на њој инсистира, истиче је у сваком свом размишљању, баш као што каже Фанон: „Мржња није урођена, она се непрестно гаји, култивише како би се одржала” (Фанон, 1967: 37), те је капетан Дејвидсон на ту своју мржњу поносан.

Иако локално становништво израбљују радом, Дејвидсон сматра да то није ропство, због тога што они нису људи: „[...] ово није ропство, драги мој Ок. Робови су људи. Када узгајаш краве, да ли и то називаш ропством? Не. А ствар функционише” (Легвин, 1980: 12). Он сматра да су домороци настали од рода мајмуна, пошто су високи око метар и тело им је прекривено зеленим крзном, те да се са таквим изгледом могу сматрати за ванземаљце, а никако за припаднике људске врсте (Легвин, 1980: 4). Он такође констатује да су они „[...] жиливи [...] и ужасно издржљиви; осим тога, не осећају бол. [...] Можда су им нерви примитивнији од људских”, дакле у сваком погледу их доживљава као нижа бића која су издржљива, али лења, глупа и превртљива (Легвин, 1980: 12–13). Ивана Тодоровић наводи да се „језик зоологије” користи како би се истакла инфериорност неког народа (Тодоровић, 2013: 51). Дејвидсон управо користи изразе којима се описују животиње, посебно штеточине, како би их описао: „[...] одвратни, длакави, мали мајмуни”, затим гамад и на крају војска пацова (Легвин, 1980: 87, 92, 94). Интересантно је упоредити ово виђење са наводима Ање Лумбе у којима она каже да су лењост, бестијалност, примитивност и ирационалност неке од особина које су освајачи приписивали Турцима, Африканцима, Америчким Индијанцима, Индијцима, и другим освајаним народима, а сада су оне наведене као особине малих становника планете Атхсхе (Loomba, 1998: 107).

Када кричији узврате на суровост освајача нападима на њихове кампове, Дејвидсон закључује да су они и опасни, поред тога што су одвратни (Легвин, 1980: 55), а да је „[...] једини начин са њима, као што је он знао од почетка, [...] чврста рука; ни за тренутак им не треба допустити да дигну главу. Ако тако поступате, онда знају ко је главни и мањи су од маковог зрна” (Легвин, 1980: 92). Као и сви припадници надмоћније расе/ врсте, верује да су „сви [...] кричији међусобно [...] слични” (Легвин, 1980: 17), и не разуме због чега им се супротстављају после свега што су им дошљаци учинили, поредећи их поново са штеточинама: „Али нико није сачувао верност. Један пас, један мајмун. Оклевао

би, застао би. [...] Налазе се на нивоу змија или пацова” (Легвин, 1980: 52). Ања Лумба наводи размишљање Алберта Меммија, које је у складу са овим ставовима освајача: „Припадник колонизованог народа се не посматра индивидуално, њему је дозвољено само да се утопи у анонимној колективности. [...] Они су сви исти” (Memmi у Loomba, 1998: 137), и Дон Дејвидсон управо овако види домаће становништво.

Атхсхеанци су дошљаке са Тере од почетка препознали као припаднике исте врсте, упркос великим разликама у изгледу, називају их јуди⁴, и питају се због чега су припадници њихове врсте толико округли према њима: „[...] [З]ашто, наиме, ‘јуди’ поступају према људима као према животињама” (Легвин, 1980: 60). Иако су Земљане од првог сусрета препознали као људска бића, занимљиво је како поглед на онога ко је другачији изгледа из њиховог угла: „Јадни ружни створови – баш су велики, голи пауци! Фуј!” (Легвин, 1980: 86). Пошто су они прекривени крзном, њима је необично то што га Земљани немају: „Баш су ружни. Мислиш ли да су им и деца без крзна? ... Фуј! Помисли само да храниш неко ћосаво дете. Као да дојиш рибу!” (Легвин, 1980: 86), тако да видимо да се различит изглед у оба случаја и у оба смера доживљава као, непожељен, ружан, одбојан.

Научник Љубов је наратор неколико поглавља у књизи. Он је антрополог и послат је на ову планету да проучи обичаје и начин живота домородаца, на којој је до тренутка кад прича почиње провео пет година. Закључио је да су Атхсхеанци такође припадници људског рода, и да потичу са хаинског стабла, као и Земљани, и то покушава да објасни околини, као и да су они „[...] примитивна, безопасна и мирољубива врста” (Легвин, 1980: 42). Он има веома позитивно мишљење о овим малим зеленим људима, за разлику од осталих Земљана: „[...] чудачки, патуљаст, прекомерно прилагођени, стагнирајући кричији, који су беспоговорно, поштено и спокојно оно што јесу” (Легвин, 1980: 45). На почетку свог поглавља он објашњава какву су реакцију Атхсхеанци изазвали код људи са Земље при првом сусрету: пре свега, пошто су ниског раста и упадљиво ситнији, били су ту „надменост, заштитнички став, покровитељско држање” али су због свог крзна деловали попут играчака, па је он то назвао и синдромом плишаног медведића. Ипак није се могла избећи ни реакција која се јавља када угледамо нешто за шта

⁴ ‘јуди’ – људи, веома добар превод енглеског ‘umens’ – *humans*

знамо да је припадник људског рода али је другачије од нас: „Постојао је, коначно, и неизбежан „синдром наказе”, устезање од нечега што је људско, али не изгледа баш тако” (Легвин, 1980: 64).

Љубов је био убеђен да су кричији потпуно ненасиљан народ, и не може да поверује да су извршили напад на војни камп. Он почиње да се пита шта му је промакло док је проучавао ове мале људе, јер је био убеђен да они нису у стању да убијају друга људска бића, били они Атхсхеанци или припадници друге људске врсте. Видео је да је Селвер напао Дејвидсона пошто му је жена умрла од последица силовања, и тада се лично уверио се да појединац може бити испровоциран да покуша некога да убије као одговор на изузетну окрутност, а онда је „[...] схватио [...] да се и цела потлачена заједница може на сличан начин испровоцирати несносном свирепости” (Легвин, 1980: 61), тако да узвраћа ударац још окрутније него нападач.

Елизабет Каминз каже да је Љубов једини човек у делу чије знање може да послужи као мост између сукобљених страна (Cumminz, 1993: 95), али то не одбацују само освајачи, већ и домороци. Љубов је био пријатељ са Селвером, и, мада не жели да га овај одбаци као пријатеља после сукоба са војском, свестан је да једно и друго иду заједно. Селвер га не може одбацити само као Земљанина, већ и као особу (Легвин, 1980: 64). Он је једини који осећа да су сви они на неки начин исти и који покушава да помири оба народа, за шта на крају плаћа животом: „Ја сам човек. Као и они. Као и ви. [...] Исти сам као они. Баш као и ти. Слушај ме, Селвере. Не иди даље. Мораш се вратити... до твојих... до твојих коренова” (Легвин, 1980: 75). Он схвата да је било неизбежно да се Селвер промени, пошто је упознао међурасну мржњу и да ће га сада другачије посматрати: „[...] његов страх је представљао личну бојазан да би Селвер, сада када је докучио расну мржњу, могао да га одбаци, упркос његовој оданости, да се опходи према њему не више као према некоме кога ословљава са „ти” него са „један од њих” (Легвин, 1980: 62). Улога Љубова је веома значајна у овом делу због тога што он кроз своје дилеме и преиспитивања покреће сва ова важна питања, иако не успева ни једну страну да доведе до одговора (Cumminz, 1993: 97). Ово је и један од основних задатака научне фантастике, да постави права питања, да покрене читаоца на размишљање.

Селвер је у контакту са људима са Тере доживео тежак ударац, а зло и насиље са којим се суочио мењају га заувек. Прво су његови снови, уместо уобичајеног, смиреног, попримили насиљан тон, те он каже да су пуни ватре и крви (Легвин, 1980: 77). Како је за Атхсхеанце предуслов за ментално здравље повезаност са сопственим коренима који се налазе у природи која их окружује, он је свестан да га је жртвовао када је почео да се понаша као агресивни дошљаци.

Ипак, он наставља са таквим понашањем јер се, упркос томе што дела у нескладу са својом културом, труди да обезбеди опстанак сопствене културе и народа (Cumminz, 1993: 99–100). Према Хантингтону, овакво поступање се јавља због тога што Селвер делање у корист свог народа ставља испред својих уверења о томе шта је исправно (Huntington, 1975: 5). Ауторка нам каже: „Узели су у властите руке ватру које су се бојали: овладали су злим сном: пустили су смрт, које су се бојали, на своје непријатеље”, а Селвер је свестан да ситуација није под његовом контролом и да више не може да управља својим злим сном, већ да овај управља њиме (Легвин, 1980: 75).

Разлог за такво понашање наводи сам Селвер: „Јуди су уништили мој град, секући шуму у том подручју. [...] [Ј]уди [су] дошли и почели да секу свет. [...] Ухватили су стотину мушкараца и жена, направили од њих слуге и сместили их у тор” (Легвин, 1980: 23). Он критикује људе са Земље тако што их пореди са опасним животињама, змијама, инсектима и у томе налази оправдање за своје поступке (Cumminz, 1993: 100): „Убија ли ма која животиња припаднике своје врсте? То чине једино инсекти. Али јуди нас убијају подједнако лако као што ми убијамо змије. [...] [У] њима постоји жеља за убијањем и то ме је нагнало да их осудим на смрт” (Легвин, 1980: 25). Иако су Атхсхеанци при првом сусрету препознали људе са Земље као припаднике исте врсте, за разлику од Земљана, Селвер после свега што се догодило ово доводи у питање и закључује: „Ако су јуди људи, онда су невични или неупућени да сањају и да се понашају као људи. [...] Ако су људи, онда су зли људи” (Легвин, 1980: 32).

Временом њихова окрутност постаје незамислива чак и за освајаче, па тако један од Земљана Селверу приликом преговора приговара како се понашају као деца, како немају појам реалности јер су убили свог пријатеља Љубова, и побили жене, како су их све спалили попут животиња, Селвер на то хладнокрвно одговара: „Убили смо их да бисмо вас стерилисали. [...] Ви нисте деца, ви сте одрасли људи, али ум вам је помрачен. Управо смо зато и морали да вас убијамо – да и од нас не бисте направили лудак” (Легвин, 1980: 79–80), дакле види се да Атхсхеанци имају своје разлоге за толику суровост. Ово је добар пример онога што Ешкрофт у литератури назива мимикријом: домородац усваја вредности, али и негативне карактеристике културе освајача, али копија није идентична већ је то „[...] замрљана, нејасна копија која је обично застрашујућа” (Ashcroft, 1998: 139), дакле Атхсхеанци се прилагођавају новонасталој ситуацији, али се показују као још суровији од нападача. Баба каже да овакво прилагођавање у ствари утиче на то да разлике постану још израженије (Bhabha, 1994: 90–91). Поређење домородаца са децом је као пресликано из Фаноновог дела *Црна кожа, беле маске*, у коме он каже да се црнци често третирају као деца, као да не могу ништа

да разумеју и не умеју да се понашају одговорно (Fanon, 1967: 16), а баш тако освајачи у овој причи доживљавају домаће становништво.

Селвер је у стању да уочи и неке добре ствари код Земљана, које је упознао уз свог пријатеља Љубова, па каже да, иако Земљани не виде све тако јасно као они, има ствари о којима више знају од њих, и које боље разумеју (Легвин, 1980: 32). Он се на крају каје због свега што је учинио, мада верује да је то било неопходно, и инсистира на томе да се са убијањем мора престати, као и са сечењем дрвећа – за њега су ове две радње исте. Капетана Дејвидсона после свега не жели да погуби, већ га протерује на изоловано острво, свестан ствари које је и сам учинио: „[...] [Н]ас двојица смо богови, ти и ја. Ти си помраченог ума, а ја нисам сигуран да ли је и мој помрачен или није. Али богови смо. [...] Ти си ми дао свој дар: убијање припадника властите врсте, убиство. Сада ћу ти [...] дати поклон мога народа, али то није убијање. Мислим да нам обојици пада тешко да носимо терет добијених поклона” (Легвин, 1980: 99). Промена коју је Селвер претрпео је превелика, он ће доживотно осећати последице и никада више не може бити исти као раније.

Приликом преговора са изасланицима са Тере око решавања ситуације, видимо двадесет различитих прилика које учествују у том послу: „Седам великих мушкараца, жуте или мрке коже без крзна, опточених одећом, тамних очију, строгих израза лица; дванаест малих људи, зелених или смеђе-зелених, прекривених крзном, крупних очију полуноћних створења, снених лица; а између две групе, Селвер, преводилац, крхак, унакажен, држећи све њихове судбине у својим празним рукама” (Легвин, 1980: 85). Селвер је претрпео велику промену, али је из ње успео да изађе и да се упусти у преговоре који ће довести до решења, иако је за то платио високу цену.

ЗАКЉУЧАК

Ауторка се у овом делу бави сусретом са различитошћу, сусретом са новим светом који се осваја и експлоатише. Становништво које га насељава изгледа значајно другачије од освајача. Оно је потпуно ненасилно, али се, после подношења незамисливе тортуре од стране дошљака, ова потчињена врста/ раса/ народ прилагођава новонасталој ситуацији и веома насилно одговора на брутално понашање освајача које им је до њиховог доласка на планету било потпуно страни. Ауторка се бави променама које у људима насиље изазива, као и последицама које овакво понашање оставља на онога ко је потекао из културе која гаји потпуно другачије вредности. Урсула Ле Гвин закључује да насиље бесповратно мења онога ко му се ода, макар то било и из оправданих разлога, као

и да оно на крају не доноси решење проблема. Решење се налази у договору, у комуникацији између сукобљених страна, комуникацији између људи који морају да се потруде да превазиђу разлике које међу њима постоје. Можемо да закључимо да је Урсула Ле Гвин веома озбиљно приступила појму различитости између врста/ раса у овом делу а самим тим и појму Другости, и да би анализирање осталих дела ове ауторке свакако допринело томе да се појам Другости боље опише и разуме.

ЛИТЕРАТУРА

Ashcroft, B. et al. (1998). *Key Concepts in Post-Colonial Studies*, London and New York: Routledge.

Bhabha, H. (1994). *The Location of Culture*, London and New York: Routledge.

Csicsery-Ronay, I. (2007). Some Things We Know about Aliens. *The Yearbook of English Studies*, 37 (2), 1-23.

Cummins, E. (1993). *Understanding Ursula K. Le Guin*, University of South Carolina. Доступно преко: KOBSON-SERBIA, EBSCO Publishing: eBook Academic Collection (EBSCOhost) [13.11.2015]

Ćirjaković, Z. (2011). Postkolonijalna kritika i razumevanje sukoba: orijentalizam i mir, Доступно преко: <http://www.csm-fpn.org/wp-content/uploads/2011/12/Postkolonijalna-kritika-i-teorije-sukoba.pdf> [20.07.2017]

Đorđević, J. (2008). Postkolonijalna teorija diskursa. *Godišnjak 2008*, Beograd: Fakultet političkih nauka, 29-45.

Fanon, F. (1967). *Black Skin, White Mask.*, New York: Grove Press.

Gavrilović, Lj. (2008). Vodič iz Omelasa: akciona antropologija u glazuri od čuda. *Etnoantropološki problemi* 3 (2), 89-105.

Gavrilović, Lj. i Kovačević, I. (2015). Antropološko čitanje naučne fantastike. *Etnoantropološki problemi*, 10 (4), Beograd: Univerzitet u Beogradu.

Gay Pearson, W. (2007). Postcolonialism/s, Gender/s, Sexuality/ies and the Legacy of *The Left Hand of Darkness*: Gwyneth Jones's Aleutians Talk Back. *The Yearbook of English Studies*, 37 (2), 182-196.

Grewell, G. (2001). Colonizing the Universe: Science Fiction Then, Now and in the (Imagined) Future. *Rocky Mountain Review of Language and Literature*, 55 (2), 25-47.

- Huntington, J. (1975). Public and Private imperatives in Le Guin's Novels. *Science Fiction Studies* . 2/3 (7)
- Jameson, Frederic (1975). World Reduction in Le Guin: The Emergence of Utopian Narrative. *Science Fiction Studies*. 2/3(7)
- Kovačević, I. i Gavrilović, Lj. (ur.) (2013). *Antropologija naučne fantastike*, Beograd: Srpski genealoški centar.
- Le Guin, U. (1975). American SF and the Other. *Science Fiction Studies* 2/ 3 (7)
- Legvin, U. (1980). *Svet se kaže šuma* (Prevod: Zoran Živković). Beograd: Izdavački zavod Jugoslavija.
- Loomba, A. (1998). *Colonialism/ Postcoloniali.*, London: Routledge.
- Memmi, A. (1967). *The Colonizer and the Colonized*, MA: Beacon Press, Boston.
- Platon, *Sofist*. Доступно преко: [www.hrstud.unizg.hr/ download/repository/Platon_Sofist_\(Sironic\).pdf](http://www.hrstud.unizg.hr/download/repository/Platon_Sofist_(Sironic).pdf) [17.8.2015].
- Porter, D. (1975). The Politics of Le Guin's Opus, *Science Fiction Studies*, 2/3 (7)
- Rieder, J. (2008). *Colonialism and the Emergence of Science Fiction*. Middletown: Wesleyan University Press.
- Suvin, D. (1972). On the Poetics of the Science Fiction Genre. *College English* 34 (3), 372-382.
- Todorov, C. (1994). *Mi i drugi* (Prevod: Branko Jelić, Mira Perić i Mirjana Zdravković). Beograd: Biblioteka XX vek.
- Todorović, I. (2013). *Dijahronijska analiza nekih aspekata drugosti u anglofonoj književnosti* (Neobjavljena doktorska disertacija). Univerzitet u Beogradu: Filološki fakultet.
- Young, R. (1995). *Colonial Desire, Hybridity in Theory, Culture and Race*, London and New York: Routledge.
- Živković, Z. (1987). Desna ruka svetlosti Ursule Legvin (u U. Legvin: *Rokanonov svet*). Beograd: Narodna knjiga/Partizanska knjiga, 7-38.

MIRJANA M. VUČKOVIĆ

ENCOUNTER WITH THE OTHER IN URSULA LE GUIN'S *THE WORD FOR
WORLD IS FOREST*

Summary: In this paper we have shown how Ursula Le Guin describes encounter with the Other in her novella *The Word for World is Forest*. In this story she deals with the exploitation of natives on a faraway planet and the destruction of their natural resources, as well as with the situation in which an otherwise pacifist society brutally responds to extremely violent behaviour of the conquerors. Timid natives are compared with animals and are not seen as human beings by the conquerors due to their different appearance and social and cultural values. A parallel can be drawn with the period when colonies were conquered on our planet, and local people were exposed to torture and slavery while the natural resources of their countries were exploited mercilessly. The author is telling us that hatred and violence provoke irrevocable changes in a person and that humans should strive towards other ways of dealing with a difficult situation. Ursula Le Guin sees communication as the only way which can lead to understanding between species/races/people.

Keywords: science fiction, colonialism, Other, Otherness, violence, natural environment.

Датум пријема: 23.8.2018.

Датум исправки: /

Датум одобрења: 10.12.2018.